

NOTÍCIA DE JOAQUIM VILARDEBÓ I CORTÈS Vilardebó (Tagamanent), 1867 – Amer, 1898

per Maria Àngels ANGLADA

I. PRESENTACIÓ

Joaquim Vilardebó i Cortés, l'autor dels poemes i proses que llegireu, va ser germà de la meua àvia paterna, Àngels, «la senyora Angeleta» com li deia quasi tothom, del meu record. Joaquim va ser el petit de deu germans. He trobat dades biogràfiques seves al «Boletín del Sindicato Médico de la provincia de Gerona», dels anys 1896 i 1898, ja que exercí com a metge a Amer. Traducixo aquestes notes del darrer any, que són la seva necrologia:

«Era natural de Tagamanent, poble proper a Granollers, província de Barcelona; va néixer el 1867; es va graduar el 20 de maig de 1892. Acabada la carrera marxà a Canarias. La seva permanència en aquell delitós clima per espai de dos anys envigorí el seu organisme; tenint-se per robust vingué a Amer el 1894, sol·licitat pels partidaris d'un dels dos bàndols en què estava dividida la població; però la fatigosa pràctica en l'accidentada comarca on havia d'exercir minà la seva resistència física i abonà el terreny a la tuberculosi que l'ha dut al sepulcre. Morí el 6 de juliol actual (tenia trenta-un anys).

Atesa la bondat del seu caràcter i el convenciment que tenia de la missió del metge, visqué fraternalment amb el malaguanyat Aymerich; mort aquest el 1895, restà sol a Amer i va saber romandre apartat de les lluites de parcialitats que es barallen pel domini de la vila.

Estudiós, afable en el tracte, correcte, company de debò, vivia en la millor harmonia amb els col·legues veïns; a les seves converses íntimes traspuava el toc de melangia provinent del seu estat de salut, que li impedia deslligar-se per complet dels compromisos contrets per la seva vinguda a Amer, prendre estat, fundar una família i ser ben bé el metge de tothom.

Déu l'haurà acollit a la seva glòria.»

No he trobat cap escrit, al «Boletín», de Joaquim Vilardebó.

Sí, en canvi una referència de l'any 1896, en què es constituí el Sindicat, i ell delegà el seu vot i representació, per a l'assemblea, en el metge Roca i Planas, de Girona. Diré, marginalment, que l'any 1898 es troba el primer article en català al

«Boletín», escrit per Eveli Barnadas (sic) i publicat després d'una deliberació i un acord d'admetre tots els articles que siguin enviats en català al butlletí.

Aquest fill petit de can Vilardebó és una branca de l'antiga soca d'aquest casal de Tagamanent, començada, segons les notícies, per un Pere-Arnau, casat amb Guillema, l'any 1203; van tenir una única filla, Ermessenda. El germà gran de la meva àvia, Josep, fou el darrer hereu; després la casa i les terres van canviar de mans: des del segle XII fins al XIX, doncs, el mas Vilardebó es conservà a la família, que sempre visqué a la casa pairal i s'ocupà activament de conreus, boscos i ramats.

Joaquim recorda que la finca passà molts moments de perill. El seu pare, Josep, casat amb Eulària, va caure en mans d'una colla de trabucaires, que volien segrestar-lo i demanar-ne un gran rescat; no feia gaire temps que l'havien obtingut a canvi de la vida de l'avi, Fèlix. Josep, però, esperà que els bandits s'adormissin, llevat d'un de guàrdia que aguantava la corda que li lligava els braços, després d'hores de camí. S'anà fent baixar els lligams, i de cop llançà la corda i es posà a córrer rostos avall. Cap tret no el ferí, però es féu bastant de mal caient per un barranc, fageda avall. Així i tot va caminar fins que arribà a la carretera de Vic, i un cop a la ciutat, es refugià uns quants dies a casa de la seva germana, fins que es va veure en cor de tornar a la masia.

Josep Vilardebó, per cert, va ser hereu per renúncia del seu germà gran, Sebastià, que «determinà seguir la carrera eclesiàstica arran d'uns amors dissortats, amb l'ajuda del seu germà Josep». Persona de gran talent i àmplia cultura, va ser beneficiat de Santa Maria del Mar, a Barcelona, i Prior de l'Hospital de la Santa Creu. Ens conta el seu nebot que va reunir una biblioteca de 3.500 volums, i que passà per greus dificultats a causa de les seves tendències liberals; fins i tot l'arribaren a empresonar. «No podia sofrir l'adulació ni la hipocresia. Brusc en les seves paraules i gestos, tenia un cor bondadós i tendre per socórrer els dissortats. Mai no acceptava regals, i somreia maliciosament quan veia venir a casa seva, per consultar-lo, sacerdots polits i efeminats pel que fa al vestit, però mal preparats quant a l'estudi i l'aplicació». Aquest bon sacerdot morí al mateix Hospital, essent-ne Prior.

El mas havia passat moments molt difícils en temps de la invasió francesa; quan sentien els soldats de Napoleó tots fugien a amagar-se a la màquia, fins que «les últimes remors de passes i riallades s'esvaïen». Aleshores tornaven a la casa, i trobaven, gairebé sempre, «la confusió i el desordre, els camps assolats, els graners destruïts i el vi vessat... sopaven un pobre i silenciós sopar», només de pa negre.

No la guerra, sinó la incúria i la manca d'administració havien posat en perill la continuïtat de la finca cap a mitjans del segle XVII, que moriren prematurament els pares i el germà, i una pubilla joveníssima, Maria, es va fer càrrec de la casa. Trobà però, un marit treballador i de gran empena, Segimon Masmitjà; el cronista ens diu, amb frases de regust romàntic, que el mas Vilardebó estava a punt d'exhalar «l'últim alè» quan Masmitjà es posà al davant d'unes terres que, a còpia de «vendes, empenyoraments, crèdits i préstecs, eren reduïdes a un esquelet que semblava impossible de regenerar». Els estudis de medicina de Joaquim es reflecteixen en aquesta visió de la finca com un cos humà. Segimon, continua, «remou amb força hercúlea els camps abandonats, fa brotar espigues sota les alzines

seculars, amb mà febril reconstrueix les parets aterrades, fa récs per a l'aigua, planta arbres fruiters, engreixa nombrosos ramats de vaques i d'ovelles, ras i curt, per tot estén la mà benefactora; i a cada gota de suor del seu front, broten cereals i llegums que després es converteixen en unces d'or.»

En aquest mas, que el seu pare engrandí i convertí en una casa còmoda, a l'aire del seu temps, visqué la meua àvia i padrina de fonts, Angeleta, fins que en sortí per casar-se. Baixava amb pas viu, per anar-se'n a Vic, acompanyada del seu pare, que li va dir —recordo les paraules textuais amb què m'ho contava: «vas molt de pressa, filla meua, per anar-te a casar, però recora que mai i enlloc no trobaràs ningú que t'estimi tant com el teu pare.» A frec dels cents anys —morí l'octubre de 1959— encara recordava amb tendresa la casa natal i la nombrosa germandat que hi feia estada. M'explicava que, quan la germana gran festejava i el seu xicot l'anava a veure, les més petites el saludaven des de la galeria cobrint-lo amb una pluja de pètals de roses. I en parlava amb recança d'una altra de les germanes, Mercè —«sempre brodava i cantava»— morta a la flor de la joventesa.

Un fet curiós, relacionat amb l'església de Tagamanent, també formava part de la mina de records de l'àvia. Era un any d'intensa secada i els camps es morien de sed. Es va organitzar un aplec i unes «rogatives» a Santa Maria de Tagamanent, per demanar la pluja. L'ermità que vivia al cim del turó, es dirigí directament al cel i cridà: «Nostre Senyor, hem vingut aquí per demanar pluja i no ens en volem entornar sense. Envieu pluja, o, si no, que vingui un llamp del cel que ens cremi a tots.» L'efecte d'aquestes paraules fou immediat: les seguí un xàfec intensíssim, que deixà tots els assistents tan contents com xops.

Les proses i sobretot, els versos de Joaquim Vilardebó traspuen l'amor a la naturalesa, l'enyorança de la casa pairal i la recança del cabaler que l'ha haguda de deixar per anar a la ciutat —Barcelona— a estudiar una carrera. Escriu tots els poemes —llevat d'un— en català, i també una part dels «articles»; en canvi, la història de la casa i una guia dels voltants del mas i del turó de Tagamanent ho escriu en castellà, potser perquè no es refiava prou dels seus mitjans expressius en català. Els escrits catalans revelen un extens vocabulari i un domini de la rima i el ritme força notables atesa l'edat de 19 a 21 anys en què escriví els poemes. No hi manquen algunes comparacions reeixides, possiblement d'influència verdagueriana, de gran força lírica, al costat de trets realistes. Joaquim se'ns mostra com un lletraferit —s'enduu llibres quan va a caçar—, molt afeccionat a la poesia, amb traça per als diàlegs —«Idil·li»— però que no es deslliura d'una excessiva retòrica d'arrel romàntica que de vegades entela la realitat del sentiment —«Lluny de casa». Hi ha ben pocs castellanismes, i l'ortografia és curiosament moderna, atesa la data de redacció, 1889. He hagut de normalitzar poques formes, i he respectat la sintaxi i la morfologia de l'autor.

II. ELS TEXTOS

QUATRE PARAULES

L'impuls que em mou a escriure aquestes quantes ratlles és l'amor que sento per una casa solitària, quasi amagada per ramatge d'oms altívols, que recolzada a la muntanya sembla reposar per la música suau de l'aigua que als seus peus brolla, i els cants harmònics dels aucells que salten per les branques.

Aquella casa s'anomenava Vilardebó i, sola enmig del bosc, en un replec de les muntanyes de Tagamanent seguda, és un lloc deliciós que convida al repòs i contemplació de la naturalesa.

En ella vegí la llum primera, s'enfortiren mes cames i s'enrobustí el meu esperit amb la contemplació constant de la creació amb sa sobirana majestat. Aquells anys de la meua infantesa, teixits amb tant dolces esperances i daurades il·lusions, no puc jamai oblidar-los, i encara després de tant temps de respirar l'aire d'una gran ciutat, ni un jorn fineix sense que mon pobre pensament voli cap a casa i sos entorns, ni deixo de cercar en l'horitzó l'alterós turó de Tagamanent, cada volta que ma vista descobreix grandiosos panorames.

Quan era més petit i enmig de Barcelona no veia el sol, ni els boscos, patia d'enyorança, i bategant-me el cor i espurnejant-me els ulls pensava en moltes coses. Recordava aquelles postes de sol tan plenes de melancolia i tristesa, aquelles nits tan estrellades, la soledat dels boscos amb son remor trist, apagat com una música llunyana... i també em venien a la memòria aquells prats i pastures coberts per l'herba, la frescor de l'aigua de la font, que com un mirall recull les colors dels oms i pollancres, los arbres fruiters omplerts de flors i aromes; en fi, tot ho recordava i passava davant ma pensa tots los anys feliços de la meua vida.

I no és pas estrany que jo hi pensés! Com se reben tantes impressions i són les úniques que es graven en el cor! Allí tan aviat veiem la més tendra poesia, el més innocent idil·li, com assistim a la majestat més imponent.

Unes voltes sentim alegria en nostre cor, contemplant les flors, les brancades ombrívols, l'aigua que sospirant corre i corre; sentint lo bes de la marinada, lo alegre concert de les fulles i els aucells, veient un cel blau, esplèndidament il·luminat; però altres vegades presenciem grandiosos espectacles que fan quasi esgarifar de por: cobrir-se el cel de negres núvols, esqueixar-se les boires arrestellades pels llamps, retronir per les cingleres i sots lo tro, sentir lo terratrèmol de la pedregada, corsecar-se els arbres pel llamp, cobrir la terra de despulles, voleiant les fulles i branquillons; udolar les torrenteres i de totes parts, dels boscos i quintanes, de les serres i carenes, dels collets, l'aigua tèrbola i rogenca que tot ho nega i devasta amb son córrer i rebotir per les soques i marginades.

Aqueixos espectacles no s'esborren del nostre esperit i sols fan que estimem més la naturalesa com un fill *carinyós* estima sa mare. I únicament enmig d'ella gaudim, confosos en sos braços fruïm de la vida i l'aimem. Una muntanya ens recorda les que vegerem per tant temps, els arbres ens porten a la memòria los jocs celebrats a la seva ombra, i així els records es van enllaçant, i trobem sempre es-

quífides les obres més grans dels homes, comparades amb la grandiositat de l'obra eterna de Déu.

TAGAMANENT

Vivien en el turó els senyors de Tagamanent, ja abans del segle X, sense que res se sàpiga de sos fets ni vida, ni restes hagin quedat de l'edifici que habitaven. Diu la tradició que un bou del ramat de Bellver, en el repeu del cingle, donant forts brams i esgarrapant assenyala l'existència de la Mare de Déu que encontraren els pagesos, al fons d'una petita cova. Construiren-li una capella allí prop, quals runes encara existeixen, però, no essent del gust de la Verge, un matí es vegeren seques totes les alzines del pla del turó, volent indicar que volia que li construïssin allí un temple. Comprentent-ho així, començaren d'edificar l'església actual, on es venera la imatge de la Mare de Déu, no essent pocs els exvots que els fidels han portat a son cambril, com a recordança de miracles més o menys grandiosos obrats per la intercessió de la santa Verge.

L'església és molt senzilla, sense que hi trobi el turista *aficionat* res que li cridi l'atenció. És bizantina, formant tres petites naus, sota les quals es veuen cinc altars sense el major, bastant carregat d'ornaments, en els quals descolla la imatge de la Verge asseguda i tenint Jesús en el braç.

La rectoria gran i espaiosa comunica amb l'església, formant amb una petita casa que és la consistorial una placeta irregular, mig empedrada per la roca viva del cingle. El campanar conté quatre campanes, una bastant grossa, la veu de la qual se sent moltes hores *al rededor i enmig del cingle*; a còpia de treball hi ha un petit hortet, que es rega amb una bassa anomenada Pous.

Si tan poca cosa digna d'anotar-se trobem en els edificis, en canvi molt hi hauria a parlar de l'*hermosíssima* vista que es descobreix des d'aquell altívol turó. Escarrit, deixant veure l'escassa terra plena d'heura per tot arreu l'esquelet de roca que el sosté, enmig d'afraus i terrabesteris en les fondàries dels quals quasi el sol no hi arriba, el turó de Tagamanent s'aixeca rodejat per la cinglera i coronat per l'església i son campanar.

Si en dia clar, sense calitja, col·locats en son bell cim dirigim la vista a nostre entorn, sembla al principi que nedem en l'espai i ens roda el cap esgarriats de feresa, mes si aconseguim tranquil·litzar-nos, el panorama que es descobreix ens encisa, i *gojosos en nostra talaia, no ens cansaríem mai d'admirar un quadre tan magestuós i gran*. A nostres peus sots i barrancs, rostes i xaragalls, solells on les alzines tantost cauen, aubagues negroses sense sol; quintanes i restobles enrotllant masoveries i casetes que semblen grosses pedres aturades rodolant per la costa; l'ombrívol congost amb sa riera que llima en son fons; la carretera fent mil tortes i la via del carril tan aviat lluint sos camins de ferro com amagant-se dessota les muntanyes amb ses foradades i esqueixades.

A llevant el planejant PLA DE LA CALMA amb solitàries pagesies, sembla un escambell per pujar al Montseny amb sa elevada creu de Matagalls, que sembla tocar el cel.

A ponent, serralades de muntanyes s'obiren fins a topar la mirada amb les punxagudes de Montserrat, amb son cimbarell de Sant Jeroni, que guaita de fit a fit el Montseny i les Agudes.

A l'esquerra els Pirineus emblanquinats de neu mostrant ses ondulacions, i més ençà a la vora del TER enmig la Plana, la ciutat de Vic jeu enmig de conreus i pagesies, i Centelles al repeu de la muntanya sembla temerosa, arrupida prop del Castell que la vetlla i la defensa.

A migjorn lo Vallès, amb sos boscos i regadius i viles, sembla un jardí deliciós que respira la flaire de la muntanya i el salabrós aire del mar. Pel sollet de Montcada al bell sota de Montjuïc, Barcelona blanquineja sobre el fons blavós del mar.

Més lluny, lo cel i l'aigua s'abracen i es confonen amb la silueta de les Balears que com petita sombra es destaquen.

Pot veure's la nau de pressa allunyant-se, relliscant sobre aquell mirall tranquil en dies de bonança, donant l'últim adéu a Catalunya, com també pot presenciar-se la lluita esgarrifosa entre el vaixell i arrestellades onces quan el mar, cec de ràbia, esbufegant amb força, rogenic s'encastella i es llança furiós contra les platges que a cada cop tremolen.

També fa estremir veure d'aquell setial, els llampecs que ratllen les ennegrides boires quan esclata una tempesta estiuenca. Els troncs pels fondals, els torrents i els xaragalls com folls devallen, les feixes s'aixaragallen, els camins s'escorren, les parets s'esllavissen, i per tot despulles s'arrapen i sobreneden de les masies que degoten i trontollen.

A L'AGUAIT

I

Dins la barraca, afadigat de córrer amb la fal·lera del caçador novell, anava tapant amb les branquetes de l'alzina els esclarissalls que veia, perquè no em poguessin obirar les perdius que esperava. Deixava sols un foradet dissimulat per on pogués apuntar al blat-de-moro quan les perdius picotegessin. Entre tant, fent molt poc soroll, gairebé sense respirar m'acomodava lo millor possible sobre la seva fullaraca, que cruixia a cada moviment que feia en sentir-me punxar les anques per les ginebres.

Feia calor; no sentia cap escotxinetx, ni tan sols la cridòria dels gaigs i de les garses; era massa d'hora; treguí del sarró una novel·la d'en Zola, doní una mirada per les feixes i l'espai, posí el gallet al punt de dalt i quiet, en aquella marginada, comencí de llegir, tenint cura de no fer fressa ni en tombar els fulls de la novel·la. La son començà a venir-me, poc a poc, la marinada feia bellugar les fulles del

blat-de-moro, els ulls se'm cloïen, i no hi va haver remei, em vaig adormir com un soc. Que n'era de dolç aquell somni! Si no fos pel mal jaç que tenia, encara potser hi seria.

Me desperto, algo el cap, i, malviatge! topant amb una branca poc segura la faig caure, i al mateix moment, brau ramada de perdius arrenca la volada ben a prop i els gaigs i les garses esvalotant-ho tot fugen, i posant-se sobre els pins feien una gatzara de mil dimonis. Si va renegar aquell home! Com una boca d'infern.

* * *

Al cap d'una estona se sent escotxinar una perdiu solell enllà i la marinada també porta el xerroteig de les novel·les. Els gaigs i les garses també mouen gran esvalot, volant d'un pi a l'altre, acostant-se a la quintana que, deserta, convida a fer-hi un bon àpat. Entre tant el caçador dintre l'aguait prepara l'escopeta, escolta qual-sevol soroll, i pegant llambregada al blat-de-moro que l'airet fa gronxar i a l'espai que creuen de tant en tant alguna garseta o baladrer gaig. Aquests per fi se decideixen, i després d'aguaitar per tots cantons, des de la capsada d'un pi emprenen volada i se deixen caure enmig la feixa! Quina bellugadissa d'espigues i quines picossades! Semblen cops de maça! Està tan afanyassada aquella feram que no sé com no s'ennueguen; emprò per això vigilen, alcen el cap a cada gronxada i si senten o veuen alguna cosa que no els agrada a prop, arrencant la volada esparverats i amb gran cridòria, es posen al cim dels pins per averiguar de què es tracta.

Quantes alarmes infundades! Quants viatges ne fan de la feixa al bosc i del bosc a la feixa abans no tenen el pap ple de gom a gom! Els pagesos prou n'hi posen de baberotes per espantar-los, però, ca! comprenen la jugada i com si se'n burlesin a voltes fan les feines damunt el cap del ninotàs que ple de palla, amb els braços estesos i escamarlat, quiet i seriós *permaneix* dessobre algun terror.

Les perdius se senten ja molt a prop; per la fressa que fan deu haver-n'hi una bona ramada; no canten, però mormolen de baix en baix perquè ningú les senti.

El caçador, quasi sense respirar, atalaiant, ha tancat el llibre amb *cuidado*, per no fer soroll, ha preparat l'escopeta i espera veure d'un moment a l'altre passar les perdius per una clariana del blat-de-moro. Al fi ja les veu, que, receloses, entren per la feixa, cridant la vella a les novel·les si s'aparten gaire de prop seu. La vella, amb lo coll dret i sempre alerta, a cada pas escolta i aguaita per tots cantons. Si el vent fa sorollar les branques amb més força, si els gaigs baladregen més alt, si els gossos d'alguna masia lladren, si els pastorets més enllà canten o si les ovelles belen; si el bover més avall rondineja amb els bous o la canalla de la masoveria fan gran cridòria, la perdiu escolta amb un peu sense tocar a terra i fa una remor baix, molt baix, que les petites comprenen i, esveradisses, s'apiloten a son redor. Si l'esparver o l'àliga voleien per l'altura, la perdiu, tot ajupint-se, crida les novel·les i no s'alça fins que aquella feram tan carnissera se n'han allunyat, que ni tan sols s'obiren en tot l'horitzó ample i serè.

Tan sols quan es convenç que cap perill l'envolta es dirigeix cap al sembrat o blat-de-moro. Llavors és de veure com busca i cerceneja les espigues ajagudes, com desgrana la panotxa a cops de bec, com crida els petits, com els busca cuquetes, o llavors menudes, o petits voladors, com encalça les llagostes de rostoll.

II

Una tarda del mes de setembre, com moltes d'altres, vaig agafar el sarró i l'escopeta decidit a anar-me'n a l'aguait de les perdius. Per més que no fes gaire soroll quan travessava l'era, la Mustela que jeia esternada al bell peu del paller va alçar el cap ben de pressa, i veient que jo duia l'escopeta es va acalar i corre cap a mi alegre i joiosa, creient que aniria a caçar. Pobre bestiola! per tota carícia li vaig donar una coça i el meu crit d'*au a jeure!* va ressonar per les parets de la casa amb els seus grinyols. Ja lliurat de l'importú vaig fer via portant bon pas cap al bac de la Vila. Eren les quatre i encara feia bona calorassa, estava serè com un mirall, el sol era alt i les cigales canta que canta per tot arreu.

Arribo al bac i amb quatre llambregades per tota la feixa, vaig comprendre que les perdius no hi eren encara, i que podia sense perill escollir el lloc més a propòsit per fer-me la barraca. Vaig atalaiar allà a un cap de feixa una bardissa que cobria un rebroll d'alzina i que sense gaire feina podria amagar-m'hi *al pelo*. Me n'hi baixo, poso l'escopeta a terra, em trec del sarró la podadora i pif, paf, començo a fer-me l'amagatall. Al cap de mitja horeta de treballar com un negre ja tenia aquell negoci a punt de solfa.

M'havia afadigat com un cèrvol, m'havia esgarrinxat les mans i els braços, això era veritat, però donava el temps i el *mal rato* per ben *empleiat*, veient el bon aspecte de l'aguait, la comoditat que m'oferia, i sobretot era tan dissimulat, que ni els poca vergonya dels gaigs volciant per aquells indrets m'obirarien.

M'hi assec, tapo l'entrada amb unes branques de pi que amb tal intent havia trencat, trec del sarró una novel·la d'en Paul de Koch, bruta i esquincada, i m'hi assec. Amb els dits vaig obrir un parell de clarianes que donaven a la part del blat-de-moro i mentrestant pensava i deia de bai en baix: —Ah, pobres perdius, descuideu-vos, que si veniu no ens en riureu pas del tot.

Lo sol s'anava acostant cap a les muntanyes de la Gorga, de tant en tant creuava l'espai algun picot amb lleugeresa, per la pineda que tenia al meu darrera les garses i gaigs començaven a fer gran esvalot. Lluny se sentia escotxinejar una perdiu, i la marinada corrent més fresca que abans, feia remor apagat travessant la boscúria, i jugava amb les fulles del blat-de-moro que es bellugava i cruixia perquè era gairebé sec. Tot vigilant i escoltant llegia «La sonàmbula», anant amb *cuidado* de no fer fressa en tombar els fulls, estirava les cames que amb la quietud se m'adormien, i de poc en poc d'assegut que estava em vaig anar ajaient i la son de mica en mica em va tancar els ulls.

Quan potser somniava en coses dolces i tal vegada es dibuixava en mon esperit la imatge d'aquella que tant jo aimava, un cop al cap fort i brutal em va despertar esfereït. Surto de la barraca amb les mans al cap i renegant com un oriol, i em veig un escamot d'ovelles allí al peu, amb grans cops d'esquella, que tranquil·lament pasturava i una noieta tota pigada i esparracada, que m'aguaitava esparverada des del cim d'un claper amb uns ulls espantats i portant a cada mà un roc com el puny. Jo no ho sé el que li vaig dir, però em recordo que després d'ensenyar-li les mans tacades de sang que em sortia del trenc que tenia al cap, ella més encantada que l'Esfinx de Tebes va dir-me amb una veu tota estranya:

— Veieu quina estranyesa! He tirat un cop de roc a l'esquellera, que m'entrava al blat-de-moro, i us dec haver tocat a vós, no ho volia fer.

Tant si em creieu com no, pel meu nom us juro que des d'aquell dia mai més no m'he adormit a l'aguait.

* * *

TAGAMANENT

De fit a fit guaitant-ne del Montserrat les crestes,
guardant-ne tes espatlles la Creu de Matagalls,
ne sembles roure altívol que el buf de les tempestes
ne trinxà la brancada, deixant sols los secalls.

L'heurera se t'aferra, cobrint la blanca ossada
que tot passant los segles han'nat desencarnant
i apar veure una nina tapant amb sa abraçada
lo cos ple de ferides d'escardalenc gegant.

Damunt de ta cinglera son temple hi té Maria,
a mig camí d'anar-ne d'ací la terra al cel,
per això brodant calitges tanta de flor s'hi cria,
deixant anar una flaire més dolça que la mel!

Per xò el sol en eixir-ne rient te petoneja
i anant-se'n a la posta te posa mantell d'or,
per xò dessobre teu lo cel més pur blaveja
per xò les aus passant-ne te canten amb amor.

Com trossos del teu cingle saltant les marginades
que els arbres ne desitgen trencant-ne sos rebrots,
així casals s'obiren poblant tes encontrades
fumant enmig dels boscos, collets, rostos i sots.

Los fills de tes masies que els camps suant ne reguen,
tot just lo coure senten que els crida a sometent,
deixant magalls i fangues les armes ne carreguen
i com lleons ne surten, corrent-ne més que el vent.

Si els lladres per tos boscos ne posen la llocada
sa flaire maleïda ne put més que un carner
i encara los pagesos no en reben la nassada,
ja poden les campanes pregar per ells a Déu!

Quan tes afraus n'omplena la boira atapeïda
ton front n'apar una illa, la boira baixa el mar,
que tot abraçant-te s'hagués quedat dormida,
cansada d'abraçar-te amb son dolç murmurar.

També quan la neu freda ta testa blanquineja
de cap a cap cenyint-te feixuc i blanc mantell,
n'apar gegant pensívol que bo i viu ja blanqueja
de provar la mortalla teixida sols per a ell.

Lo Puigmal enlairant-se dessobre l'alt Pirene
també abans d'emboirar-se te dóna el Déu te guard,
per valls i per les planes corrent l'aigua es destrena
besant sos peus en ella de viles gran esbart.

La mar amb sa grandesa també lluny tu n'obires,
donant-te una abraçada les aigües i el blau cel
i, si en fuig la calitja, fins veus, si ben bé mires,
les illes de Mallorca com nines tras son vel.

Tu veus la nau lleugera solcar l'aigua blavenca
com solca tes quintanes la rella del bover,
portant a llunyes terres la fruita primerenca,
que en nostra pàtria es cria, creixent amb son alè.

N'obires altres voltes, lluitant-ne amb les onades
mil veles blanquinoses que cerquen nostres ports,
i al veure-les gronxar-se d'escuma mig tapades
ne sents també arribar-ne pregàries de molts cors.

Abans sols ressonaven pel fons de tes muntanyes
udols esgarrifosos dels llops cercant moltons,
avui lo carril xiula, corrent per tes entranyes,
saltant-ne torrenteres, fordant tos turons.

Un temps per tes boscúries los celtas s'hostatjaren,
més tard los gots vingueren, després els sarraïns,
mil voltes tes cingleres de sang ne degotaren,
mil voltes se regaren de sang los tendres pins.

Quan la tempesta arriba, donant-te falconada
arreu pedra llençant-ne, arreu sos llamps deixant,
la veu de tes campanes cridant desesperades
li fa plegar les ales fugint-ne tot plorant.

Quan l'aigua n'escasseja, doblant ses colls les plantes,
plorant son dolç murmuri les fonts i els aiguerols
la Verge sobirana, perxó tu no t'espantes!,
ne fa del cel baixar-ne tanta aigua com tu vols.

ANGELETA

Què ho fa que no canta la merla en l'obaga?
Què ho fa que sospira i gemega el brancam?
Perquè fins la molsa plorosa s'amaga
Per entre les lleixes d'humit roquetam?

La flor se marceix i colltorç la poncella,
La font amb prou feines murmura amb tristor,
Les cabres no belen, no s'ou ja l'esquella
Ni mou les branquestes lo tendre plançó.

Lo sol en eixir-ne no riu com solia,
Estels no s'obiren, la lluna no surt.
Tot sembla que plora, s'ha mort l'alegria,
Fins sembla que el dia n'és ara més curt.

Com han de somriure lo sol, les estrelles,
Com han d'alegrar-se les flors i els ramells,
Com volen sentir-ne pels prats les esquelles,
Com volen que cantin pel bosc los aucells?

Si ha mort la nina més pura i hermosa,
Si ja no enlluerna la llum de sos ulls,
Si com lo gel freda pobreta reposa,
Voltant-ne sa cara bonics negres rulls?

Fa poc sobre l'herba saltant jo la veia
Collint-ne floretes, cantant-ne cançons,
Creient-se soleta de tant en tant reia,
Guaitant com jugaven los grassos moltons.

A voltes seguda d'un roure en la soca
Collars de ridorta ne feia al manyac
Que tot dormitant-ne remuga sa boca
La més tendra herbeta que creix en el bac.

Cuitava a trobar-me tantost m'obirava,
Solia renyar-me amb paraula de mel,
Després sobre el meu el seu cor reclinava,
I en dolça abraçada ens trobàvem al cel.

Avui jau sens vida la pobra Angeleta,
Son cor no batega, tan pur i s'és mort!
Dels petons de sa tendra boqueta
Sols queda el record.

IDIL·LI

– Siseta, Siseta, al cim d'aquell pi,
obires quin *bulto*?
– Ai si, Peret, si.
– Vull provar pujar-hi per veure que és.
– Ai, *tonto*, no hi pugis,
No ho veus que alt que n'és?
– Si, si, vull pujar-hi, potser és de tudons.
Ves tu, mentre pujo, 'talaia els moltons.

* * *

– Siseta, Siseta, ja hi sóc, és de gaïgs.
D'aquí semblen brolles tots aqueixos faïgs.
– Peret, ai!, no caiguis! no prenguis pas mal!
Escanya'ls i tira'ls al meu davantal.

* * *

– Déu meu! ja t'ho deia! T'has fet gaire mal?
Peret, ai, respon-me, Peret, Déu me val!
Déu meu! no et moris! aguaita com ploro,
Desclou tes parpelles, respon-me què tens.
No ho sents com te crido, Peret, que no em sents?
– Jo em moro, Siseta, no diguis al pare
Que he caigut de l'arbre tot buscant-ne nius.
Acosta't, ajupa't, vull veure ta cara,
Vull veure m'acures, vull veure que rius.

LLUNY DE CASA

Masia estimada
oh vida del cor!
De mi separada
no sents, no, mon plor.

Encara t'enrotllen aquells oms altívols?
Encara murmura la font als teus peus?
Encara t'adornen aquells prats fresquívolos?
Encara et ceneixen verdosos conreus?

Jo, lluny de tu, ploro
gemego i sospiro,
d'enyorança em moro
quan enlloc t'obiro!

Recordo tes feixes, tes balmes i boscos,
Recordo tes bagues, torrents i solells.
Enyoro tes planes, collets i tos rostos,
Enyoro tos cingles, carenes i herbeis.

Petit, molt t'aimava.
Ja gran, molt t'enyoro.
Si abans amb tu estava,
Lluny teu sempre ploro.

Tantost en tu penso, ja el cor me batega,
Los ulls m'espurnegen i em ve una tristor
Que l'ànima meva i el meu cor ofega
No ho saps, casa meva, lo mal que tinc jo!

Masia estimada
Oh vida del cor
Enmig la brancada
No sents, no, mon plor.

Per tu ne pregunto a la mar i estrelles,
Per tu jo demano a la flor que es desclou.
Mes res me responen les blanques poncelles,
Lo cel, emboirant-se, es vesteix de dol.

Masia estimada,
Oh vida del cor,
Per l'aire bressada
No sents, no, mon plor.

Somnio l'obaga amb sa font cristal·lina
Que en son jaç de molsa, dessota dels troncs
Tan prompte ne canta com sembla rondina
Corrent, destrenant-se, pel mig de prims troncs.

Masia estimada
Oh vida del cor
Aquí endormiscada
No sents, no, mon plor.

La tortra i les merles saltant per les brolles
En son cristall bayen sos peus i son bec,
Les grives volant-ne, de sed ja mig folles
Refresquen ses ales al fondo del rec.

Masia estimada,
Oh vida del cor!
De flors rodejada
No sents, no, mon plor.

L'estiu no concixen tes fondes mosqueres
Que el sol ne saluda, passant-ne de llarg,
En elles passegen cantant aus lleugeres
Essent-ne per totes flairós, ample parc.

Masia estimada
 Oh, vida del cor!
 Aquí, arreconada
 No sents, no, mon plor.

Amb ales negroses, quan la nit t'abraça
 Com arpa harmoniosa que el vent fa sonar,
 Són cordes les branques d'altiva pinassa
 Que el bes dolç de l'aire tot just fa gronxar.

Masia estimada,
 Oh, vida del cor!
 Jo t'he abandonada,
 mes no sens fer plor.

L'hivern tes carenes de neu blanquineja
 Els pins s'arruixen pel fred tremolant,
 La fonda gorguera glaçada brilleja,
 També congelada de fred gemegant.

Masia estimada,
 Oh vida del cor!
 Pels oms ombrejada
 No sents, no, mon plor.

La mel de tos boscos, ¡que n'era de dolça!
 El cel que et somreia, que n'era de blau!
 Les soques més velles cobertes de molsa,
 Tos boscos semblaven jardins d'un palau.

Masia estimada,
 Oh, vida del cor!
 No ho sents com et crido,
 no sents, no, mon plor.

Els oms i pollancres que et donen *frescura*,
 Les heures i els boixos que creixen prop teu,
 La font que a tes plantes cançons ne murmura
 De tot se recorda, de tot, lo cor meu!

Masia estimada
 Vida del cor meu
 Jamai t'he oblidada,
 Torna'm aprop teu!

Un jorn de tes faldes plorant-ne sortia,
 Com plora allunyant-se de sa mare el poll,
 I encar, aleshores ¡mon Déu! no sabia
 Lo que és arrencar-ne d'un roure un rebroll.

Masia estimada
 Vida del cor meu,
 Si tant jo t'he aimada
 Torna'm aprop teu!

Jo veia aleshores del sol la sortida
 Pel cim de la serra daurant-ne los pins,
 Sa alé despertava l'aubaga adormida
 Donant-li la molsa blançssims coixins.

Masia estimada
 Vida del cor meu
 Si no t'he oblidada,
 Torna'm aprop teu!

També veia fondre's sa llum entre els arbres
 Donant-los del dia, suau, darrer bes,
 Brillant-ne los cingles com matisats marbres
 Polits pel ventitjol en son etern bres.

Masia estimada,
 Vida del cor meu,
 Si amb tu sempre penso
 Torna'm aprop teu

Jo veia a la lluna jugant pel brancatge
 Brodats *hermosíssims* teixint d'argent pur,
 En tant que dibuixa el torrent clara imatge
 Dels astres que brillen gronxant en l'atzur.

Masia estimada
 Vida del cor meu,
 Si amb tu sempre penso
 Torna'm aprop teu!

Com lo moment de tornar
 A ma casa no s'atansa
 No puc fer si no plorar,
 Plorar sempre d'enyorança.

Masia estimada,
 Oh vida del cor!
 ;no saps quant jo t'aimo!
 ;no saps quant t'enyor!

Masia estimada,
 Vida del cor meu,
 Si ho saps com t'estimo
 torna'm prop teu.

Maria Àngels ANGLADA
 C. Muralla, 10-3er.
 FIGUERES